

"It all began in the cold."

Zo begint het boek van Arthur Schlesinger Jr "A thousand days. John F. Kennedy in the White House" (een bestseller uit de jaren zestig). Dat koude begin sloeg op de inauguratie van Kennedy als president van de V.S. op 20 januari 1961.

Twaalf dagen later begon ik mijn werk in Leiden - als student-assistent van Prof. Locher, hoogleraar algemene geschiedenis.

De grote geschiedenis en de kleine voltrekken zich binnen hetzelfde chronologische raamwerk. Ik wil er alleen maar mee zeggen: Zo lang geleden is het al.

Ik werd dus per 1 februari 1961 aangesteld. Dat er geen sprake was van een selectieprocedure, gebaseerd op mededinging, moet u zien in de context van die tijd. - De democratie zou pas in mei 1968 zegevieren, en dat lag dus nog zeven jaar in het verschiet.

Het is misschien zinvol te vermelden, dat ik werd aangesteld op basis van een halve dagtaak, tegen een netto-salaris van f 156,50 per maand. Men kon toen nog van f 2000 rondkomen per jaar.

Locher liet mij vrij in mijn tijdsbesteding, als ik maar de colleges aan de eerste- en tweedejaars (de prekandidaten) gaf. Hoewel ik in het algemeen een normale dagindeling aanhield, werd het vaak laat, en sliep ik de morgen daarop wel eens uit. Daaraan is definitief een einde gekomen, toen ik op een morgen om één minuut over negen telefonisch gewekt werd, en de minister-president aan de lijn had. "Met Biesheuvel, in Aerdenhout." Het was de stem, die ik kende van de televisie. Het schoot door mijn hoofd: "Droom ik?" - Mijn hoogste chef... -- Nee, ik droomde niet. Het ging over een geschiedenisstudie voor zijn dochter. Vanaf dat moment ben ik altijd om kwart voor zeven opgestaan, en heb nu de grootste moeite om dat af te leren.

Locher was, zoals bekend, de opvolger van Huizinga. Toen hij benoemd werd, bracht hij een beleefdheidsbezoek bij de dochter van Huizinga, mw. De Meijere, op het Rapenburg, en bij het weggaan zag hij een stapel papieren in de gang liggen, bedoeld om meegegeven te worden met het oud vuil. "Die zijn nog van Pa" zei mw. De Meijere. Het bleken de dictaatcahiers van Huizinga te zijn, uit zijn studietijd, met name in Leipzig, en zij stonden vol met tekeningetjes

in de kantlijn. Locher mocht ze meenemen, en zo lagen ze jarenlang op de bodem van een kast op Rapenburg 51, waar Locher zijn werkkamer had. Later, bij zijn afscheid, liet Locher die schriften aan mij over. Ik herinner me dat ik ze wilde bekijken, maar dat de kaften door vochtinwerking aan elkaar waren gaan vastzitten, en dat er bij de eerste poging al een kaft scheurde. Ik heb de stapel toen maar meteen naar de UB gebracht, naar Westerse handschriften, ter restauratie en verdere conservering.

Acht en zestig en volgende jaren was er veel gaande. Ook bij Geschiedenis waren er tegenstellingen tussen staf en studenten, al hadden die een vreedzaam karakter. De figuur van Schaper, jarenlang voorzitter van de (al meer en meer geïnstitutionaliseerde) Sectie Geschiedenis, werkte echter niet pacificerend. Zijn rechterhand, de secretaris, was Jan Marsilje. De studenten beraamden acties en bedienden zich daartoe van de modernste apparatuur waarover de sectie beschikte. Destijds was dat een stencil-machine. Daarop vermenigvuldigden zij hun vlugschriften en lieten de zgn. moedervellen achter in de prullebak.

Ik had niet voor niets studie gemaakt van de methoden van Metternichs geheime politie in 1814/15 en zo togen Marsilje en ik om vijf uur naar het hok waar het stencilmachien stond, en draaiden de moedervellen uit de prullebak nog eens af. Het sectiebestuur was daardoor voorbereid op elke actie die de dagen daarna kon plaatsvinden.

Terugblikkend zijn de jaren zeventig voor mij de mooiste tijd geweest. Het waren de jaren dat ik het productiefste was, zeer veel archiefonderzoek in Duitsland deed en daar publiceerde. Via het studientoraat dat ik als opvolger van Woltjer een aantal jaren vervulde, raakte ik bij de faculteit betrokken en werd ik lid en van 1973-1976 voorzitter van de toen nog gecombineerde commissie Onderwijs en Wetenschapsbeoefening van de faculteit. Ik heb daar heel prettige herinnering aan, aan Heesterman, Bastet, Idema, van Winden, Van Dorsten, en Johan Donker de secretaris.

De verstrakking van het beleid van de faculteit sinds het eind van de jaren zeventig, ingegeven door de noodzaak van bezuinigingen, heeft voor mij alles veranderd. Ik was trouwens niet de enige die toen in de problemen kwam. De cultuur die wij toen gekregen hebben,

duurt tot de huidige dag voort, getuige het structuurplan.

Prof. Roolvink heeft mij in 1981 de raad gegeven - een raad die ik aan ieder van u zou willen geven, als u in een vergelijkbare positie komt -: "Je moet het als een natte poedel van je afschudden." Dat lukte mij nooit zo goed, maar het was een welgemeend advies van een man die de Burma-spoorweg overleefd had.

Met mijn collega's heb ik het uitzonderlijk goed getroffen. Hoe is het niet vaak elders? (naar wat je wel eens hoort). In Locher, Roorda en Wesseling heb ik chefs gehad, dan dewelke ik mij geen betere had kunnen wensen.

Henk Wesseling heeft eens gezegd, doelend op mij: "Hans is meer een geschiedvorsner dan een geschiedschrijver." Dat is juist. Ik heb mij altijd buitengewoon thuisgevoeld bij de bronnen, in de archieven, en vlei mij één van de eersten van onze docenten geweest te zijn die met zijn studenten naar het Algemeen Rijksarchief trok. Het contact met de studenten was voor mij trouwens heel stimulerend; ik van mijn kant heb ook getracht hen voor het vak te enthousiasmeren.